

Är Sveriges tid som stormakt i entreprenörskap över?

Dagens Nyheter den 10 maj 2019

I debatten framhålls ofta att senare decenniernas positiva svenska välståndsutveckling beror på olika makroekonomiska reformer. Vi menar dock att detta bara är en del av sanningen. Det ökade välståndet har i stor utsträckning sin grund i en ovanligt framgångsrik strukturomvandling i näringslivet efter 1990-talskrisen. På detta följde ett entreprenörskap i världsklass.

Ny data visar dock att det svenska entreprenörskapet avstannat. Det är dags för ett nytt reformpaket med fokus på näringslivseffektivitet.

Kunskapen om den omfattande strukturomvandling som skett i det svenska näringslivet under de senaste decennierna är fortfarande relativt begränsad. I en aktuell publicerad forskningsartikel – "Has the Swedish Business Sector Become More Entrepreneurial than the U.S. Business Sector" – studerar vi företagsdynamiken i svenskt näringsliv och jämför den med utvecklingen i USA. Flera forskningsstudier har visat på minskande entreprenörskap, i form av minskat nyföretagande, i det amerikanska näringslivet under de senaste decennierna.

I vår studie visar vi att Sveriges näringsliv efter 1990-talskrisen och 15 år framåt i flera dimensioner varit mer entreprenöriellt än det amerikanska näringslivet. Sverige har haft en avsevärt högre andel nystartade företag och fler nya jobb har kommit från dessa. I USA har unga företags betydelse minskat under flera decennier. Här är utvecklingen inte densamma. Framför-allt kan detta förklaras av en mycket dynamisk tjänstesektor där många nya jobb har skapats i små och medelstora svenska företag.

Vår forskning visar också att utvecklingen av arbetsproduktiviteten i det svenska näringslivet var stark under den aktuella perioden med en genomsnittlig ökning på drygt 2 procent.

Produktivitetsökningarna var stora även i internationell jämförelse. Nya företag skapar inte produktivitetstillväxt på kort sikt men väl på lång sikt. Mer än hälften av den totala ökningen av den genomsnittliga produktiviteten i näringslivet kommer från företag startade 1996 eller senare. Detta speglar en selektionsprocess där endast de mest produktiva företagen överlever. Det svenska näringslivet har med andra ord genomgått en fundamental omvandling där småföretag har skapat jobb och små företag som blivit stora företag har skapat produktivitetstillväxt.

Vad förklarar denna positiva jobb- och produktivetsutveckling i det svenska näringslivet?

Institutionella och teknologiska förutsättningar är avgörande för vilka företag som växer och skapar nya jobb. Teknikutvecklingen och globaliseringen innebär att olika typer av företag kommer att vara mer eller mindre effektiva under olika tidsperioder. Exempelvis har den tekniska utvecklingen under senare decennier inneburit att stora svenska tillverkningsföretag med fördel har utlokaliserat delar av sin verksamhet till mindre specialistföretag. Detta har medfört att fler har anställts i mindre företag, samtidigt som större företag har kunnat höja sin produktivitet.

Makroekonomiska reformer som införandet av en flytande växelkurs, stabila budgetregler och en oberoende riksbank brukar lyftas fram som förklaringar till hur Sverige lyckades vända utvecklingen efter 1990-talskrisen. Vår forskning visar att en rad effektivitetshöjande reformer som genomfördes under 1990-talet, exempelvis avregleringar på produktmarknader, införandet av en ny konkurrenslagstiftning, öppnandet för utländska direktinvesteringar, en omfattande skattereform och en mer decentraliserad lönebildning, också var avgörande för den framgångsrika strukturomvandlingen. Lägg därtill att svenska företag snabbare än företag från de flesta andra länder ökade sin användning av den nya informations- och kommunikations-teknologin. Allt detta inverkar positivt på jobb- och produktivitet utvecklingen i de svenska företagen.

Under senare tid har det emellertid kommit allt fler indikationer på att dynamiken i det svenska näringslivet försämrats. Enligt Konjunkturinstitutet så ökade produktiviteten i det svenska näringslivet med i genomsnitt 0,2 procent per år under perioden 2007–2014, vilket är betydligt långsammare än under åren som följde på 1990-talskrisen. Data från SCB visar dessutom att antal anställda i nystartade företag har minskat kontinuerligt sedan år 2010.

Det finns experter som anser att tillväxttakten kommer fortsätta att sjunka under de kommande 25 till 40 åren. Orsaker till detta är att en mindre andel av befolkningen kommer att arbeta, en försämrad utbildningskvalitet samt en lägre innovationstakt. Vidare varnas för att "smarta" robotar och artificiell intelligens kommer att ersätta en stor del av dagens jobb och leda till hög arbetslöshet och ökade inkomstklyftor. Men det finns även experter som framhåller de möjligheterna som ny teknologi kan ge upphov till i form av kostnadsbesparingar och nya affärsmöjligheter. Den teknologiska utvecklingen sätter således press på beslutsfattare att föreslå åtgärder som säkerställer global konkurrenskraft men som också hjälper grupper som förlorar på den snabba utvecklingen.

Sverige står nu inför liknande utmaningar som under 1970- och 1980-talen när vi påverkades starkt av omvärldsfaktorer. Sverige valde då initialt att "stoppa huvudet i sanden" och försökte skydda sig mot omvärldsförändringar genom devalveringar och en rad reformer och regleringar som skyddade vissa typer av grupper, företag och anställda. Efter en lång period av dålig tillväxt och skral dynamik i näringslivet ändrades inriktningen och Sverige och det svenska näringslivet öppnades upp och konkurrensutsattes. Resultatet blev många år av höga produktivitetstökningar och ett mer entreprenöriellt näringsliv.

Risken är överhängande att reaktionen på dagens omvärldsförändringar blir rop på ökad protektionism. Vår analys visar att detta är fel väg att gå. I stället bör reformer genomföras som ökar incitament för företagen att finna nya affärsmöjligheter, nyttja den nya tekniken, experimentera och växa – lokalt såväl som globalt. Samtidigt är reformer som innebär ökad kvalitet, starkare incitament och bättre möjligheter för utbildning och vidareutbildning, kanske än viktigare i framtidens näringsliv, där ny teknik kan ersätta alltfler arbetsuppgifter och samtidigt driva fram nytt entreprenörskap.

Fredrik Heyman

Pehr-Johan Norbäck

Lars Persson